

Laimos Kanopkienės pokalbis LRT radijo programoje „Kultūros savaitė“ apie drąsą išsakyti savo nuomonę

Ilgųjų susitikimų dalyje „Sėskim ir pakalbėkim“ – apie 50-metį minintį žurnalą „Kultūros barai“

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Lygiai prieš 50 metų, 1965-aisiais, buvo įkurtas kultūros ir meno mėnesinis žurnalas „Kultūros barai“. Kaip vieną šviesiausių savo gyvenimo epizodų jo atsiradimą prisiminė filosofas Romualdas Ozolas. Cituoju: „Mes, trejetas dar hipiuojančių nebe jaunuolių, „vertėm“ „Meno saviveiklos“ biuletinį į žurnalą „Kultūros barai“. Po antrojo numerio Antanas Sniečkus, LKP pirmasis sekretorius, pasveikino kultūros ministrą Juozą Banaitį, ir šis viską suprato teisingai: nušalino vyriausiąją redaktore Emiliją Kulakauskiene, pakviesdamas Aleksą Baltrūną su teise atleisti visus redakcijos darbuotojus. Šis neatleido nė vieno.“ Per 50 metų būta įvairių nuotykių šio žurnalo istorijoje, tačiau atgavus nepriklausomybę prasidėjo ieškojimų, kultūros leidinio įsitvirtinimo pasikeitusioje visuomenėje laikas. Tuo metu, 1992-aisiais, „Kultūros barams“ pradeda vadovauti Bronys Savukynas, žinomas kultūrologas, filosofas, kalbininkas. Būtent Bronys Savukynas suformavo žurnalo struktūrą, kuri egzistuoja ir šiandien. Po redaktoriaus mirties štai jau septynerius metus žurnalui vadovauja žurnalistė Laima Kanopkienė. Šiuo metu, kai kultūros leidiniai nuolat skundžiasi lėšų ir autorių stygiumi, „Kultūros barai“ gana tvirtai eina savuoju keliu: buria rimtą autorių komandą, įstojo į Europos kultūros leidinių asociaciją „Eurozine“ ir kartas nuo karto skelbia nevienareikšmiškai vertinamas provokuojančias publikacijas pačiomis aštriausiomis temomis. Pasikalbėti apie tai, koks žurnalas turėtų būti, kokį jį kuria ir kokių tikslų siekia čia dirbantys žmonės, „Kultūros barų“ redakcijoje susitikau su vyriausiąja redaktore Laima Kanopkiene.

LAIMA KANOPKIENĖ: Pradėčiau nuo Bronio Savukyno, kuris mums, redakcijos žmonėms, kultūrabarėnams, kaip jis vadino, įdiegė požiūrį, kad kultūrą reikia suprasti plačiąja prasme – tai ne tik menas, ne tik žmogaus vidinė kultūra, nes kultūrinį egzistencinį matmenį turi viskas, iš ko susideda gyvenimas. Bronys įkalė mums į galvas ir dar vieną dalyką: kultūra turi kaskart patvirtinti save iš naujo, nes kiekviena karta savaip supranta kultūros vaidmenį, jos esmę ir prasmę. Nauja karta daug kuo papildo ankstesnę kultūros sąvoką, bet daug kas ir dingsta, yra atmetama – čia galima būtų kalbėti apie ypač agresyvų masinės kultūros skverbimąsi ir pan. Ant liežuvio galo sukasi prancūzų menotyrininko Jeano Clairo teksto, išspausdinto „Kultūros baruose“, pavadinimas „Blefas vardu kultūra“. Tokie leidiniai kaip mūsų šalis turėtų dėti visas pastangas, kad šito blefavimo ir su tuo susijusių praradimų būtų kuo mažiau. Apie tai

nuolatos diskutuodavome, net spontaniškai kildavo karštos diskusijos, būdavo rengiami teminiai apskritieji stalai.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Dabar nebebūna?

LAIMA KANOPKIENĖ: Sakyčiau, dabar niekas kažkodėl nebeturi nei ūpo, nei laiko diskusijoms akis į akį – visas azartas išliejamas internete. Ne veltui sakoma, kad vienvė komunikacijos amžiuje yra natūralus dalykas, pasitenkinama virtualiu bendravimu, savo mintis, jausmus ir norus išliejant be vadinamojo akių kontakto. Todėl aš truputį ilgiuosi to laiko, kai visi subėgdavo, kupini įkarščio, kad pasikalbėtų čia ir dabar. O grįžtant prie kultūros vaidmens, tai ji daro šalį pažįstamą ir pripažįstamą iš lėto, tačiau ilgam. Dažniausiai tai nėra toks akinantis blykstelėjimas kaip, sakykim, auksinis sporto laimėjimas, ar toks masinio susidomėjimo objektas kaip vienadienis eurovizinis triukšmas, o nuolatinis nenutrūkstamas darbas. Šito žodžio nereikia bijoti. Jeigu koks kultūros plotelis apleidžiamas, jis bematant užželia piktžolėmis. Žodžiu, apleisti kultūros dirvą yra labai lengva, o išplėšti tą „dirvoną“ labai sunku.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Girdėjau, kad tekstui apie Juozo Keliuočio „Naują Romuvą“ Jūs sugalvojote tokį pavadinimą: „Žurnalas, suvokęs priedermę drumsti valdžios ramybę.“ Šie žodžiai išreiškia ir „Kultūros barų“ poziciją? Ar galit pakomentuoti šitą sakinį?

LAIMA KANOPKIENĖ: Kartais būna, kad autoriai atneša tekstus be pavadinimų – taip ir Albertas Ruzgas sakė nesugalvojantis nieko tinkamo, o aš pamaniau, kad tarpukario „Naujosios Romuvos“ laikyseną gerai atspindi tasai „valdžios ramybės drumstimas“. Mes irgi stengiamės būti tokie „drumstėjai“. Pagal Bronio sumanymą, šalia kultūros analizės, kultūrinės retrospektyvos, šalia istorijos tyrinėjimų, svarbi sritis yra tiek kultūros politika, tiek politikos kultūra. Reaguojame į tai, kas vyksta dabar, aptariame, kas Lietuvai sekasi, o kas nesiseka ir kodėl. Pavyzdžiui, daug rašėme apie apgailėtina lėtą desovietizacijos procesą, nelanksčią kultūros politiką, politinės kultūros stoką, aukštojo mokslo smukdymą, nagrinėjome dvigubos pilietybės peripetijas... Taigi, bandome drumsti valdžios ramybę, kad kultūrininkų balsas irgi būtų girdimas politinėse diskusijose. Mūsų autoriai yra įsigilinę į problemas, kurias aptaria, jų analizė nėra paviršutiniška, tai, ką skelbiame, manyčiau, gali praversti valdžiai, priimančiai sprendimus. Aišku, jeigu ji protingai reaguoja, nes pasitaikė ir tokių atvejų, kai viskas priimama labai asmeniškai, imama reikšti įvairias pretenzijas. Tačiau tai irgi normalu, nes dialogas, net ginčas, yra geriau negu slepiamas įtūžis ar nuoskauda, liejama užkulisiuose...

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Bet man atrodo, kalbėti, netgi jeigu kartais ir yra pojūtis, kad esi neišgirstas, yra geriau negu tylėti. Nes tada atrodys, kad kitos nuomonės apskritai ir nėra.

LAIMA KANOPKIENĖ: „Kultūros barai“ turi rubriką „Nuomonės apie nuomones“. Ten žmonės reaguoja į žurnalo publikacijas, kartais pritaria, kartais kritikuoja, gin-

čijasi... Labai džiaugiuosi, kad nestokojame grįžtamojo ryšio. Tai rodo, kad „Kultūros barai“ yra gyvas leidinys. Užuot spausdinę disertaciją ištraukas (čia akmenukas į kai kurių kolegų daržą), „Kultūros barai“ nuėjo kitu keliu ir stengiasi neprarasti ryšio su esamuoju laiku.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Na, pakalbėkime apie tas diskusijas. Nes tikrai sutikčiau, kad „Kultūros barų“ viena didžiausių vertybių yra tai, kad žurnalas karts nuo karto vis provokuoja tas diskusijas. Bet iš tikrųjų, gerbiama Laima, kokios yra tos intelektualų diskusijos? Ar tikrai šiandien mūsų intelektualai drįsta atvirai diskutuoti? Aš turiu pasidalinti savo patirtimi, kad labai dažnai, kai aš išjungiu mikrofoną, žmogus pasako: „O dabar aš tau pasakysiu, kaip yra“. Labai dažnai nedrįsta pasakyti viešai savo nuomonės. Koks Jums įspūdis yra susidaręs?

LAIMA KANOPKIENĖ: Greičiausiai tas įspūdis vadintinas nusivylimu. Aišku, žmonės jau nebijo pasakyti savo nuomonės, bet visiškai nesistengia jos pagrįsti, nes tam reikėtų nemažai padirbėti. Prasmę ir pagreitį diskusijai gali suteikti tik argumentuota kita nuomonė. Prisiminkime, kaip įnirtingai buvo puolamas „Kultūros baruose“ paskelbtas Eglės Wittig-Marcinkevičiūtės tekstų ciklas „Nacionalinės etikos griuvėsiai, arba Kaip nužudyti valstybę jos intelektualų rankomis“. Tokia keista reakcija mane tiesiog pribloškė. Pakampiais buvo urzgijama, kaip toji „piemenė“ drįsta abejoti tokiomis „neabejotinomis“ autoritetais, bet jokios argumentuotos kritikos neišgirdome. Tiesa, keletas intelektualų parašė redakcijai trumpą pasipiktinimo laiškelį, esą autorė kalba ne apie tai ir ne apie tuos... Čia padėtas taškas.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Ir apskritai nelabai turi teisės kalbėti.

LAIMA KANOPKIENĖ: Taip, teisė kalbėti suteikiama ne visiems. Ją tarsi reikia užgyventi, užsidirbti. Žodžiu, ir vėl kalbama ne *ad rem*, bet *ad hominem*. Jau banalybe tapęs raginimas kritiškai pažvelgti į save ir tą savo žvilgsnį garbingai atlaikyti, regis, nebegalioja. Tai viena liūdniausių patirčių per tą laiką, kiek dirbu „Kultūros baruose“, nes įsitikinau, kad niekam nesinori diskutuoti, labiau stengiamasi oponentą nutildyti – arba iškeiki tą, su kuriuo nesutinki, arba jį suniekini. Net liberalioji *Santara-Šviesa* viešai atsiribojo nuo „Kultūros barų“, drįsusių spausdinti tokį kritišką ciklą, kurio autorę pavadino *enfant terrible*.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Tai visiškai priešingi demokratijai ir mąstančio žmogaus pozicijai dalykai.

LAIMA KANOPKIENĖ: Bet ši cenzoriška laikysena labai gražiai pateikiama, sumaniai išvengiant faktų kalbos. Diskusija neįvyko. Daugiausia buvo „kaunamasi“ interneto plotuose, o nemaža dalis internautų, kaip žinome, būna, švelniai tariant, nepakaltinami... Vieni kalba apie batus, o kiti – apie ratus... Bandžiusieji įsigilinti į reikalo esmę buvo agresyvių rėksnių nustumti šalin. Įsiminiau vieno skaitytojo žodžius: „Gerai, kad dabar ne sovietmetis, nes po tokios publikacijos redaktorė lėktų iš darbo kaip skiedra.“ Kai kas palaikė mus, girdami už drąsą, kad išspausdinome tokį

kritišką tekstą. Bet jeigu po 25 nepriklausomybės metų vis dar reikia drąsos, kad viešai paskelbtum požiūrį, nesutampantį su „pagrindine srove“ (*mainstream*), tai nelabai toli tenuėjome nuo sovietmečio (auto)cenzūros. Tada redaktoriai iš tikrųjų lėkdavo kaip skiedros. „Kultūros barų“ pirmoji redaktorė buvo išmesta po pirmųjų žurnalo numerių. Romualdas Ozolas, tada dirbęs „Kultūros baruose“, taigi, to susidorojimo liudytojas, vis pabrėždavo, kad jeigu jai būtų leidę dirbti ilgiau, žurnalas būtų buvęs dar kritiškesnis, bet valdžia įsakmiai parodė leistinas kritikos ribas. Nepaisant darbo spaudimo, „Kultūros barai“ net sovietmečiu vis dėlto buvo sąlyginai laisvesnės minties salelė.

Bet juk dabar padėtis visai kitokia, atrodytų, tik diskutuokim, kad skaudžiausius klausimus aptartume iš pačių įvairiausių pusių, gerbdami kito nuomonę, net jeigu ji diametraliai priešinga mūsų! Tačiau vis ima ir prasiveržia noras užgniaužti tai, kas nepatinka. Štai Almantas Samalavičius parašė gana kandžią vienos lietuvių autorės veikalo, išleisto anglų kalba, recenziją, be kita ko, stebėdamasis kuriamais naujais mirtais apie sovietmečiu neva įvykusį „renesansą“. Ir staiga gauname NATO pareigūno, regis, kanadiečio, laišką, kad jis paduosias „Kultūros barus“ į teismą, nes toji recenzija įžeidė jo žmonos, tos knygos autorės, garbę ir orumą. Jeigu laiškas būtų pasirašytas vyro, ginančio neva įskaudintą savo žmoną, galėtume tokį poelgį suprasti, bet spekuliuojama vos ne viso NATO vardu! Vadinasi, tokių atkryčių, kai norisi užčiaupti burnas kitiems, esama ne tik pas mus. Ta patirtis rodo, kad žodžio laisvė nėra duotybė savaime, ją suvaržyti daug kam niežti nagus, nes kiekvienas, kuris mano kitaip, laikomas priešu. Nutikus šitoms dviem istorijoms, prisiklausėme epitetų ir dažniausiai tai buvo smūgiai žemiau juostos. Kviesta žurnalą boikotuoti ar kitaip susidoroti.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Kaip Jūs matote priežastis: netgi tie žmonės, kurie save laiko kultūros, meno elitu, nesugeba šiandien diskutuoti, kai yra nuomonių laisvė, kai tu turi visas teises kalbėtis argumentų kalba. Mes vis tiek einame į tą patį primityviausią barnių lygį. Kas čia yra, kaip Jums atrodo?

LAIMA KANOPKIENĖ: Mano galva, aklavietę, kurioje esame atsidūrę, lemia du svarbūs dalykai. Dar neatsikratėme pagundos tuos, kurie mums nepatinka, apskūsti valdžiai, pavyzdžiui, kultūros ministrui arba kokiam nors fondui, skirstančiam paramą, kad „išmestų iš barščių“ tą, kuris eina prieš srovę. Jeigu net intelektualai kritikuoja tikrai kitus, bet nepriima jokios kritikos savo pačių atžvilgiu, tai ko norėti iš visuomenės? Vis dėlto kažkas turi duoti jai toną. Kad mūsų intelektualai, net akademinė bendruomenė neduoda tono diskusijoms, yra visiškai akivaizdu. Tokių diskusijų, kai susižavėjimą kelia argumentų kalba, seniai nebėra.

Visuomenę žlugdo tai, kad žiniasklaida maitina ją sukramtytu, vaikišku maistu. Vaizdžiai tariant, smegenys turi vis mažiau darbo. Vyksta sparti visuomenės infantilizacija, smukdanti intelektualinį kultūrinį jos lygį. Visuomenė suvaikėja, kai sarginis demokratijos šuo, jeigu taip vadinsime žiniasklaidą, suseraga pasiutlige. Informaciją išstumia inscenizacijos, jau sunku atskirti, kur tikras dalykas, kur apgaulė. Informaci-

jos dozavimas, kai apie svarbų dalyką kalbama pusę minutės, o paskui penkias minutes pliauškiama apie visokius niekus, irgi rodo, kokie žiniasklaidos prioritetai. Neilas Postmanas konstatavo: „Žiniasklaida tampa mirtinai mus linksminančia pramoga.“ Net nesuprantame, kad taip besilinksmindami sparčiai artėjame prie bedugnės krašto. Darosi labai lengva manipuliuoti viešąja nuomone, faktų falsifikavimas jau nėra nusikaltimas. Prisiminkime kad ir Garliavos istoriją. Jeigu du komerciniai TV kanalai nebūtų užėmę diametraliai priešingos pozicijos, kurią kiekvienas forsuočiai gynė, nepaisydami objektyvių faktų, šiurpi tragedija gal net nebūtų įvykusi, bent jau nebūtų suskaldžiusi Lietuvos. Įdomiausia, kad aktyviausi „pedofilų klanų“ demaskuotojai, iš vieno kanalo perėję į kitą, iškart pakeitė nuomonę! Nekeista, kad žurnalistai jau laikomi galingiausia, pavojingiausia ir neatsakingiausia socialine grupe. Pritarčiau šiam teiginiui, bet su išlyga, kad jie vis dėlto yra tik įrankiai. O kas manipuliuoja manipulatoriais?

Analistikas Keithas Redfernas teigia, kad britai ir amerikiečiai jau gyvena ne demokratijos, bet mediakratijos sąlygomis, net sprendimus dėl būsimų vyriausybių priima ne rinkėjai, o žiniasklaida. Mes irgi esame veikiami pasaulyje įsigalintų tendencijų, kurias atlaikyti tuo sunkiau, kuo mažiau visuomenė yra pilietiškai brandi. Šitą Vakarų visuomenės Achilo kulną, kad demokratiją jau keičia mediakratija, puikiai perprato Rusijos ideologai ir polittechnologai. Savo šalyje visiškai užgniaužę spaudos laisvę, jie pradėjo Vakaruose rengti visokias propagandines kampanijas, negailėdami tam pinigų. Šitas smegenų plovimas labai paveikus, nes tam darbui pasitelkiami net patys vakariečiai (naujausias pavyzdys – *Russia Today* „nusipirko“ garsųjį Larry Kingą!). Rusijos TV propagandiniai kanalai irgi nesnaudžia – antai „Vilmorus“ tyrimai parodė, kad didžioji Lietuvos rusų ir net lenkų dalis, daugiausia žiūrinti būtent šiuos kanalus, pritaria okupaciniams Kremliaus veiksams Ukrainoje, o neseniai paaiškėjo, kaip smarkiai jie simpatizuoja Vladimirui Putinui. Beje, net 50 proc. europiečių mano, kad neverta ginti vadinamųjų Europos Sąjungos pakraščius. Kai melas tampa ginklu, nesistebėkime, jei agresijos atveju vėl liksime vienu vieni, ir niekas dėl to nejaus net moralinės kaltės... Rusijos polittechnologų komanda dirba kryptingai ir nenuilstamai.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Kad ir kaip būtų, „Kultūros barai“ – irgi dalis žiniasklaidos. Gerbiama Laima, tai, ką Jūs kalbate, yra labai aktualios temos, ir, mano galva, neanalizuojamos mūsų žiniasklaidoje arba per mažai analizuojamos. Yra turbūt tam tikrų temų, kurios sulaukia ypač aštrios reakcijos: aš nežinau, homoseksualumas, nacionalizmas, globalizacija. Ar yra temų, kurios Jums, žurnalui ypač įdomios, kur mato, kad tikrai labai reikia apie tai šiandien kalbėti?

LAIMA KANOPKIENĖ: Viena iš sėkmių laikyčiau Almanto Samalavičiaus jau ketvirtus metus vykdomą projektą. Tai originalūs interviu su labai rimtais JAV, Didžiosios Britanijos, Kanados, kitų šalių akademinį sluoksnių atstovais, ne vien humanitarais, bet ir, pavyzdžiui, ekonomistais, tarkime, buvo nuostabus pokalbis apie laimės

ekonomiką. Pasaulis sparčiai keičiasi, atsiranda daug nerimą keliančių tendencijų, kurias intuityviai nujaučiame, bet juk visa tai rūpi ne mums vieniems, todėl keistis nuomonėmis, aptarti pasaulio raidos perspektyvas labai svarbu. Almantas sugebėjo prakalbinti daugybę žmonių, lemiančių pasaulio intelektualinės minties raidą, tarp jų, pavyzdžiui, Immanuelį Wallersteiną. Šis pokalbių ciklas labai praplėtė horizontą. Daug impulsų suteikia ir tekstų autoriai, kurių tikrai nestokojame, nieko nereikia gaudyti už skverno. Mes turime, pasidžiaugsiu, didžiausią tarp kultūros leidinių tiražą – 2800 egz. Kolegos iš didesnių šalių sako mums pavydintys tokio tiražo, kultūros leidiniui jis tikrai nemažas. Be to, bendradarbiaujame su įvairiais portalais, tarp jų ir su *Delfi*, taigi, kai kurie KB tekstai pasiekia itin plačią auditoriją.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: Na va, pakalbėkim apie tą išėjimą į platesnę visuomenę. Ar Jums neatrodo, ponია Laima, kad net ir kultūrinės spaudos žmonės elgiasi gana arogantiškai galvodami, kad *a priori*, nesvarbu, kas yra leidiniuose, kas yra puslapiuose, kultūrinei spaudai reikia duoti pinigų. Ar nėra taip, kad kartais kultūros žmonės tiesiog užsisklendžia savo ratuose, savo terpėse? O kartais net ir patys kultūros žmonės neskaito tų savo leidinių. Kaip padaryti, kad tas balsas būtų labiau girdimas, kad jis būtų paveikus?

LAIMA KANOPKIENĖ: Jei turėčiau receptą, padaryčiau taip, kad „Kultūros barų“ tiražas būtų, kaip kažkada, beje, buvo – 70 tūkstančių. Ar patikėsite? Tai įvyko 1989-aisiais, žygio į laisvę metais, žurnalo tiražas šovė aukštyn, kai pradėjome „gabalais“ spausdinti sovietmečiu uždraustą, užrakintą spec. fonduose Adolfo Šapokos „Istoriją“. Ta mintis kilo vyr. redaktoriui Vilhelmui Chadzevičiui, bet ją „palaiminti“ dar turėjo LKP CK. Kiek žinau, gauti leidimą nebuvo lengva... O ar kas nors dabar galėtų būti toks masalas? Paradoksalu, bet komunikacijos amžiuje žmonės tolsta vieni nuo kitų. Sakykime, kultūros bendruomenė, kuri galėtų būti tikslinė mūsų auditorija, irgi išsibarsčiusi po interneto socialinius tinklus.

Kai kas aiškina, kad „Kultūros barų“ modelis pasenęs, viename leidinyje yra ir dailė, ir teatras, ir muzika, ir kas tik nori. Bet aš į tai atsakau šviesaus atminimo Vytauto Kavolio, kuris buvo mūsų konsultantas, redakcinės kolegijos narys, žodžiais: „Nesuklyskite ir nedarykite vienos srities leidinio. Tokie, kokie yra, „Kultūros barai“ labai svarbūs tuo, kad vienija žmones, turinčius interesą kultūrai.“ Beje, įsiminiau talpią jo frazę, kad „kultūra – tai patikimų reikšmių pasaulis“. Bandome išlaikyti vienijantį leidinio pobūdį. Bet kaip padaryti, kad atsirastų kritinė jo skaitytojų masė, deja, nežinau.

JOLANTA KRYŽEVIČIENĖ: O kokia ta kritinė masė būtų?

LAIMA KANOPKIENĖ: Priimta sakyti, kad kai tiražas yra 5000 egzempliorių, jau galima išsiversti ir be rėmimo, ypač jeigu leidinys priima reklamą. Bet mes reklamos priimti negalime, nes priklausome Europos kultūros leidinių tinklui „Eurozine“, kuris tą daryti griežtai draudžia. Beje, apie reklamą galiu papasakoti vieną istoriją. Kažkada, man atrodo, tai buvo pati nepriklausomybės pradžia, „Klaipėdos maistas“ (o gal

tada vadinosi ir kitaip) kreipėsi į mus, kad įdėtume įmonės reklamą. Kaip tik buvau mačiusi Šarūno Saukos nepaprastai gražų paveikslą, pasakiau „gražų“ ir iškart pagalvojau, kad skamba ironiškai... Bet ten iš tikrųjų nutapytas prabangus stalas, apdengtas siuvinėta staltiese, o ant jo lėkštės su kumpiais, dešromis, viskas žėri kaip kokie brangakmeniai. Net seilė dryksta bežiūrint... Parodžiau to paveikslo reprodukciją užsakovams – sakau, čia idealus variantas, mes įdedame šitą kūrinį, o šalia – reklaminių jūsų tekstą. Bus ir vilkas sotus, ir avis sveika – jūs gaunate reklamą, o mes nesugriauname savo struktūros. Ne, pasakė, mums reikia gyvo produkto. Na, tą kiaulių negalėjome dėti.

O jei grįžtume prie klausimo, ar reikia remti kultūros leidinius, tai galiu pasakyti tik tiek, kad niekur, bent jau Europoje, joks kultūros leidinys be paramos neišsiverčia. Kai kas sako: jie galėtų užsidirbti, o jei ne, tegul užsidaro. Jeigu visuomenei reikia tik „pletkų“ apie ponias ir ponus, tada jai tikrai užteks žurnalų „Žmonės“, „Stilius“, „Laisvalaikis“ ir panašių, o kultūros leidiniams nišos nebus. Ar kultūra gali gyvuoti, neapmąstydamą savęs, ar visuomenė gali tenkintis vien masine, vadinamąja vidutinybių kultūra, – tai retoriniai klausimai, į kuriuos atsakyti turime kiekvienas asmeniškai.

Parengė Aurelija Mykolaitytė